

ΦΕΡΝΑΝΤΟ ΑΡΑΜΠΟΥΡΟΥ

Πατρίδα

μυθιστόρημα

Μετάφραση από τα ισπανικά

ΤΙΤΙΝΑ ΣΠΕΡΕΛΑΚΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Ξένη λογοτεχνία

Σύγχρονη ξένη λογοτεχνία – 437

Φερνάντο Αραμπούρου, *Πατρίδα*

Fernando Aramburu, *Patria*

Μετάφραση: Τιτίνα Σπερελάκη

Υπεύθυνος έκδοσης: Κώστας Γιαννόπουλος

Επιμέλεια, διορθώσεις: Ελένη Μαρτζούκου

Σελιδοποίηση: Κωνσταντίνος Καπένης

Φιλμ, μοντάζ: Γιώργος Κεραμάς

Copyright© Fernando Aramburu, 2016

Published by arrangement with Tusquets Editores, Barcelona, Spain

Copyright© για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης Α.Ε.Ε.Δ.Ε.

(Εκδόσεις Πατάκη), 2017

Πρώτη έκδοση στην ισπανική γλώσσα από τις εκδόσεις Tusquets Editores,

Βαρκελώνη, 2016

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη,

Αθήνα, Νοέμβριος 2018

K.E.T. B669 K.E.Π. 867/18 ISBN 978-960-16-8096-5

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΛΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β΄ ΚΤΕΟ), 57009 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ,

ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, 2310.75.51.75, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ταχούνια πάνω στο παρκέ	11
Ήπιος Οκτώβρης	15
Με τον Τσάτο στο Πογιόε	20
Στο σπίτι αυτωνών	25
Μετακόμιση στα σκοτεινά	30
Τσάτο, έντσουν	34
Πέτρες στο σακίδιο	39
Ένα μακρινό επεισόδιο	44
Κόκκινο	49
Τηλεφωνήματα	54
Πλημμύρα	58
Ο φράχτης	63
Η ράμπα, το μπάνιο, η βοηθός	69
Τελευταία απογευματινή έξοδος	73
Συναντήσεις	78
Κυριακάτικη λειτουργία	83
Μια βόλτα	88
Διακοπές σ' ένα νησί	94
Αντίφαση	99
Πρώιμο πένθος	105
Η καλύτερη από δαύτους	110
Αναμνήσεις σε μια αραχνιά	115
Αόρατο σκοινί	120
Ένα παιδικό βραχιόλι	124
Μην έρχεσαι	131
Μ' αυτούς ή μ' εμάς	137

Οικογενειακό γεύμα	142
Μεταξύ αδερφών	148
Φύλλο με δύο χρώματα	153
Άδειασμα της μνήμης	158
Διάλογος στο σκοτάδι	164
Χαρτιά και αντικείμενα	169
Συνθήματα στους τοίχους	174
Νοερές σελίδες	179
Φλογισμένο κουτί	184
Από το Α στο Β	190
Τούρτα της διχόνοιας	195
Βιβλία	201
Εγώ το τσεκούρι, εσύ το φίδι	205
Δύο χρόνια χωρίς πρόσωπο	212
Η ζωή της στον καθρέφτη	217
Το θέμα του Λονδίνου	222
Επίσημα αρραβωνιασμένοι	230
Προφυλάξεις	236
Ημέρα απεργίας	241
Μια βροχερή ημέρα	249
Τι απέγιναν;	254
Απογευματινή βάρδια	260
Εμφανίσου	265
Το πόδι του σιπάι	270
Στο νταμάρι	275
Μεγάλος ύπνος	282
Ο εχθρός στο σπίτι	287
Το φέμα του πυρετού	292
Όπως οι μητέρες τους	297
Κορόμηλα	303
Στην εφεδρεία	308
Παιχνιδάκι	314
Γυάλινη κλωστή	319
Οι γιατροί με τους γιατρούς	326
Μια ευχάριστη παρωνυχίδα	331

ΠΑΤΡΙΔΑ

Έρευνα κατ' οίκον	336
Πολιτικό υλικό	341
Πού είναι ο γιος μου;	345
Ευλογία	350
Κλάους-Ντίτερ	355
Τρεις εβδομάδες έρωτα	360
Τέλος των σπουδών	366
Η ρήξη	374
Πατρίδες και αηδίες	379
Υπουλη κόρη	383
Ιερή αποστολή	388
Αν είσαι, είσαι	395
Κίνημα Προσωπικής Απελευθέρωσης	401
Πορσελάνινο βάζο	406
Εσύ κλάψε με την ησυχία σου	414
Μαύρα σχέδια	420
Τα σύντομα μαθήματα	425
Το άγγιγμα της μέδουσας	431
Πυρήνας Όρια	436
Μόνο ο θλιμμένος γιατρός πήγε να την αποχαιρετήσει	441
He's my boyfriend	446
Κακοτυχία	451
Βάσκοι δολοφόνοι	457
Το διαμέρισμα	464
Είχε άλλα σχέδια	470
Μανιτάρια και τσουκνίδες	475
Ματωμένο ψωμί	480
Η ατμόσφαιρα στην τραπεζαρία	486
Τρομάρα	493
Ο κατάλογος	500
Το παιδί που αγαπούσε πιο πολύ	506
Η χώρα των σιωπηλών	513
Αμμία	519
Κρασί από την νταμιτζάνα	525
Η Νερέα και η μοναξιά	531

Η παρέλαση των δολοφόνων	538
Γάμος στα λευκά	544
Το τέταρτο μέλος	549
Η πτώση	556
«Τσορία τσόρι»	561
Το πρώτο γράμμα	569
Το δεύτερο γράμμα	575
Το τρίτο γράμμα και το τέταρτο	580
Συμφιλίωση	585
Σύνδρομο αιχμαλωσίας	592
Συναντήσεις στην πλατεία	597
Ιατρικό ανακοινωθέν	603
Αν τη θράκα τη φυσήξει ο αέρας	608
Συζήτηση το σούρουπο	614
Ένα βράδυ στην Καλαμότσα	621
Με το εγγόνι	630
Φινάλε σε ανήφορο	635
Τζάμι στη μέση	641
Συνεδρία μασάζ	647
Αραβικό Σαλόνι	654
Ο αόρατος γιος	661
Απροειδοποίητη επίσκεψη	668
Υπομονή	673
Το κορίτσι από την Οντάρροα	679
Συζητήσεις στην αίθουσα επισκέψεων	687
Η φυλακή σου, η φυλακή μου	693
Ο κύκλος έκλεισε	699
Μούσκεμα	704
Κυριακάτικο πρωινό	709
Γλωσσάρι βασικών λέξεων και φράσεων	715

Τακούνια πάνω στο παρκέ

ΝΑ ΤΗΝ Η ΚΑΗΜΕΝΗ, πάει να σκάσει πάνω του. Όπως σκάει το κύμα στα βράχια. Λίγος αφρός και άντε γεια. Δε βλέπει πως ούτε καν μπαίνει στον κόπο να της ανοίξει την πόρτα; Παραδομένη, κάτι παραπάνω από παραδομένη.

Κι εκείνα τα ψηλοτάκουνα παπούτσια, κι εκείνα τα κόκκινα χείλη στα σαράντα πέντε της, προς τι; Με την κλάση σου, κορίτσι μου, με τη θέση και τις σπουδές σου, τι σε κάνει να φέρσαι σαν έφηβη; Αν σήκωνε το κεφάλι του ο αϊτά...*

Τη στιγμή που έμπαινε στο αυτοκίνητο, η Νερέα γύρισε το βλέμμα προς το παράθυρο, πίσω από τη δαντελωτή κουρτίνα του οποίου υπέθεσε πως η μητέρα της, ως συνήθως, την παρακολουθούσε. Και, ναι, παρότι η ίδια δεν μπορούσε να τη δει από τον δρόμο, η Μπιττόρι την κοίταζε με θλίψη και με φρύδια ζαρωμένα, και μιλούσε μόνη της και ψιθύρισε λέγοντας να την η καημένη, στολίδι εκείνου του ξιπασμένου που ούτε καν διανοήθηκε ποτέ να κάνει κάποιον άλλο ευτυχισμένο. Δεν αντιλαμβάνεται πως μια γυναίκα πρέπει να είναι πολύ απελπισμένη για να προσπαθεί να σαγηνεύσει τον άντρα της ύστερα από δώδεκα χρόνια γάμου; Κατά βάθος καλύτερα που δεν είχαν αποκτήσει απογόνους.

Η Νερέα αποχαιρέτησε μ' ένα σύντομο κούνημα του χεριού και μπήκε στο ταξί. Η μητέρα της, στον τρίτο όροφο, κρυμμέ-

* Στο τέλος του βιβλίου, στη σελίδα 715, ο αναγνώστης θα βρει ένα γλωσσάρι με τις βασικές λέξεις και φράσεις που εμφανίζονται με πλάγιους χαρακτήρες στο μυθιστόρημα.

νη πίσω από τη δαντελωτή κουρτίνα, απέστρεψε το βλέμμα. Διακρινόταν μια μεγάλη λωρίδα θάλασσας πάνω από τις στέγες, ο φάρος του νησιού της Σάντα Κλάρα, ανάρια σύννεφα στο βάθος. Η γυναίκα στο δελτίο καιρού είχε προαναγγείλει ήλιο. Κι αυτή, αχ, πόσο γερνάω, ξανακοίταξε τον δρόμο και το ταξί είχε χαθεί πια από τα μάτια της.

Έφαξε μετά, πιο πέρα από τις στέγες, πιο πέρα από το νησί και τη γαλάζια γραμμή του ορίζοντα, και πιο πέρα από τα μακρινά σύννεφα κι ακόμα πιο πέρα, στο χαμένο για πάντα παρελθόν, σκηνές από τον γάμο της κόρης της. Και την ξανάδε στον καθεδρικό του Καλού Ποιμένα, λευκοντυμένη, με την ανθοδέσμη και την υπερβολική ευτυχία της, κι έτσι κοιτάζοντάς τη στην έξοδο, τόσο κυπαρισσένια, τόσο χαμογελαστή, τόσο όμορφη, της ήρθε ένα κακό προαίσθημα. Το βράδυ, όταν γύρισε μόνη στο σπίτι, λίγο έλειψε να καθίσει μπροστά στη φωτογραφία του Τσάτο* για να του εξομολογηθεί τους φόβους της: την πονούσε όμως το κεφάλι της, άσε που ο Τσάτο στα οικγενειακά θέματα, ακόμα περισσότερο όταν είχαν να κάνουν με την κόρη του, είχε το συνήθειο να γίνεται ευσυγκίνητος. Το είχε εύκολο το δάκρυ εκείνος ο άνθρωπος· και μπορεί οι φωτογραφίες να μην κλαίνε, ξέρω εγώ όμως τι κάνω.

Τα τακούνια ήταν για να ξυπνήσουν την όρεξη του Κίκε, που δεν ήταν ακριβώς από εκείνους που χορταίνουν τρώγοντας. Τοκ, τοκ, τοκ, τα είχε ακούσει λίγο νωρίτερα να χτυπούν πάνω στο παρκέ. Κοίτα να δεις που θα μου το γεμίσει τρύπες. Για να μη χαλάσω την οικιακή γαλήνη, δεν την αποπήρα. Λίγο θα έμεναν. Είχαν έρθει να πουν αντίο. Κι αυτουνού στις εννιά το πρωί μύριζε κιόλας το στόμα του ουίσκι ή κάποιο ποτό από εκείνα που εμπορεύεται.

«Αμά, σίγουρα θα τα βγάλεις πέρα μόνη σου;»

«Γιατί δεν πάτε με το λεωφορείο στο αεροδρόμιο; Το ταξί από δω μέχρι το Μπιλιμπάο θα σας έρθει ο κούκος αηδόνι.»

* Κυριολεκτικά «Σιμός», «Πλακουτσομούτης». Στην Ισπανία χρησιμοποιείται ως τρυφερή προσφώνηση και παρατσούκλι. (Σ.τ.Μ.)

Εκείνος:

«Μη σε ανησυχεί αυτό».

Οι βαλίτσες, το στρίμωγμα, η αργοπορία, επιχειρηματολόγηση.

«Ναι, αλλά έχετε χρόνο στη διάθεσή σας, έτσι δεν είναι;»

«Αμά, μην επιμένεις. Είναι αποφασισμένο πως θα πάμε με ταξί. Είναι το πιο βολικό».

Ο Κίκε είχε αρχίσει να χάνει την υπομονή του:

«Είναι το μόνο βολικό».

Πρόσθεσε πως θα κάπνιζε ένα τσιγάρο κάτω στον δρόμο όσο μιλάτε. Μύριζε έντονα άρωμα εκείνος ο άνθρωπος. Το στόμα του όμως μύριζε πιοτό, και δεν είναι παρά εννιά το πρωί. Αποχαιρέτησε κοιτάζοντας τον εαυτό του στον καθρέφτη του χολ. Φαντασμένος. Και μετά –αυταρχικός; εγκάρδιος αλλά κοφτός;– στη Νερέα:

«Μην αργήσεις».

Πέντε λεπτά, του υποσχέθηκε. Τελικά έγιναν δεκαπέντε. Μόνες τους, στη μητέρα της: Εκείνο το ταξίδι στο Λονδίνο, λείει, σήμαινε πολλά γι' αυτήν.

«Δυσκολεύομαι να πιστέψω πως έχεις εσύ καμιά δουλειά στις συζητήσεις του άντρα σου με τους πελάτες. Ή μήπως, χωρίς να μου πεις τίποτα, άρχισες να δουλεύεις στην επιχείρησή του;»

«Στο Λονδίνο πηγαίνω για να κάνω μια σοβαρή προσπάθεια να σώσω τον γάμο μας».

«Άλλη μια προσπάθεια;»

«Την τελευταία».

«Κι αυτή τη φορά ποια θα είναι η τακτική; Θα μείνεις στο πλάι του για να μη σ' τα φορέσει με την πρώτη που θα βρει στον δρόμο του;»

«Αμά, σε παρακαλώ. Μη μου το κάνεις πιο δύσκολο».

«Είσαι πολύ όμορφη. Άλλαξες κομμωτήριο;»

«Ακόμα στο ίδιο πάω».

Η Νερέα χαμήλωσε ξαφνικά τον τόνο της φωνής της. Με τα πρώτα ψιθυρίσματα η μητέρα της γύρισε να κοιτάξει προς την πόρτα του σπιτιού, σαν να φοβόταν πως κάποιος ξένος τις κα-

τασκόπευε. Όχι, τελικά είχαν απορρίψει, λέει, την ιδέα να υιοθετήσουν ένα μωρό. Τόσες συζητήσεις. Αν θα ήταν, λέει, κινεζάκι, αν θα ήταν ρωσάκι, αν θα ήταν μαυράκι. Αν θα ήταν αγοράκι ή κοριτσάκι. Η Νερέα δεν είχε πάψει να ελπίζει, ο Κίκε όμως είχε κάνει πίσω. Θέλει ένα παιδί δικό του, σάρκα εκ της σαρκός του. Η Μπιττόρι:

«Τον έχει πιάσει να μιλάει σαν τη Βίβλο τώρα;».

«Νομίζει πως είναι μοντέρνος, αλλά είναι πιο παραδοσιακός κι από το ρυζόγαλο».

Η Νερέα είχε ενημερωθεί για δικό της λογαριασμό για τις διαδικασίες υποβολής αίτησης υιοθεσίας, και, ναι, πληρούσαν όλες τις προϋποθέσεις. Τα λεφτά δεν ήταν εμπόδιο. Ήταν διατεθειμένη να ταξιδέψει μέχρι την άλλη άκρη του κόσμου και να γίνει επιτέλους μητέρα, έστω κι αν δεν είχε φέρει στον κόσμο το παιδί. Ο Κίκε όμως είχε βάλει απότομα τέλος στη συζήτηση. Όχι και πάλι όχι.

«Λίγο αναίσθητος ο νεαρός, δε νομίζεις;»

«Θέλει ένα δικό του αγοράκι, που να του μοιάζει, που θα παίξει κάποια μέρα στη Ρεάλ. Έχει πάθει ψύχωση, αμά. Και θα το αποκτήσει. Ουφ, όταν του κολλάει κάτι! Δεν ξέρω με ποιαν. Με κάποιαν που θα προσφερθεί. Μη με ρωτάς. Δεν έχω ιδέα. Θα νοικιάσει μια κοιλιά πληρώνοντας όσα χρειάζεται να πληρώσει. Από τη μεριά μου, εγώ θα τον βοηθούσα να βρει μια υγιή γυναίκα που θα του κάνει τη χάρη».

«Είσαι βλαμμένη».

«Δεν του το είπα ακόμα. Υποθέτω πως αυτές τις μέρες, στο Λονδίνο, θα βρεθεί μια ευκαιρία. Το σκέφτηκα καλά. Δεν έχω κανένα δικαίωμα να του ζητήσω να είναι δυστυχημένος».

Άγγιξαν τα μάγουλά τους δίπλα στην πόρτα του σπιτιού. Η Μπιττόρι: Ναι, θα τα έβγαζε πέρα μόνη της, καλό ταξίδι. Η Νερέα, από το κεφαλόσκαλο, περιμένοντας το ασανσέρ, είπε κάτι για κακοτυχία, αλλά πως δεν πρέπει να παραιτούμαστε από τη χαρά. Μετά συμβούλεψε τη μητέρα της ν' αλλάξει χαλάκι.

Ἡπιος Οκτώβρης

ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΕΚΕΙΝΟ με τον Τσάτο πίστευε, τώρα όμως δεν πιστεύει. Κι ας ήταν τόσο ευσεβής στα νιάτα της. Αφού παρά τρία να γίνει καλόγρια. Αυτή κι εκείνη η φίλη της από το χωριό, που καλύτερα να μην τη θυμάται. Ύπαναχώρησαν και οι δύο την τελευταία στιγμή, όταν βρίσκονταν κιόλας με το ένα πόδι στην περίοδο δοκιμασίας. Τώρα όλ' αυτά τα περί ανάστασης νεκρών και αιώνιας ζωής και Δημιουργού και Αγίου Πνεύματος της φαίνονται παραμύθια.

Την εκνεύρισαν πολύ κάποια λόγια του επισκόπου που έκανε λες και. Δεν τόλμησε να μη δώσει το χέρι σ' έναν κύριο τόσο σημαντικό. Το ένιωσε σαν κάτι ιξώδες. Πάντως τον κοίταξε καταπρόσωπο για να τον ενημερώσει σωπηλά, με το φως των ματιών της, πως δεν ήταν πια θρησκευόμενη. Μόλις αντίκρισε τον Τσάτο στο φέρετρο, η πίστη της στον Θεό έσκασε σαν φούσκα. Το ένιωσε μάλιστα και σωματικά.

Πάντως πάει αραιά και πού στη λειτουργία, σπρωγμένη ίσως από τη δύναμη της συνήθειας. Κάθεται σ' έναν πάγκο στο πίσω μέρος της εκκλησίας, κοιτάζει τις πλάτες και τους σβέρκους των παρισταμένων, μιλάει μονάχη της. Είναι που στο σπίτι έχει πολλή μοναξιά. Δεν είναι του στιλ της να πηγαίνει σε μπαρ και καφετερίες. Ψώνια; Τα απαραίτητα. Έσβησε η κοκεταρία –άλλη μια φούσκα;– που είχε πριν από εκείνο με τον Τσάτο. Κι επειδή η Νερέα επιμένει πως, διαφορετικά, θα φορούσε τα ίδια ρούχα μέρα μπαίνει, μέρα βγαίνει.

Αντί να μπαίνει στα μαγαζιά, προτιμά να κάθεται στην εκκλησία και να ασκεί τον σωπηλό αθεϊσμό της. Έχει απαγορεύ-

σει στον εαυτό της τη βλασφημία και την περιφρόνηση για τους εκεί συγκεντρωμένους ενορίτες. Κοιτάζει τις εικόνες και λέει/σκέφτεται: Όχι. Καμιά φορά το λέει/σκέφτεται κουνώντας λίγο το κεφάλι σε ένδειξη άρνησης.

Αν γίνεται καμιά λειτουργία, μένει περισσότερη ώρα. Τότε αφοσιώνεται στο να αρνείται μέσα της όσα δηλώνει ο ιερέας. Δεηθώμεν. Όχι. Τούτο εστί το σώμα του Χριστού. Όχι. Κι έτσι σκοινί κορδόνι. Κάποιες φορές, νικημένα από την κούραση, παίρνει με τη δέουσα διακριτικότητα έναν υπνάκο.

Βγήκε από την εκκλησία των ιησουιτών, στην οδό Αντία, με τον ουρανό κιόλας σκοτεινό. Ήταν Πέμπτη. Η θερμοκρασία ήταν ευχάριστη. Στα μισά του απογεύματος είχε δει πως η φωτεινή επιγραφή ενός φαρμακείου έδειχνε είκοσι βαθμούς. Κίνηση, περαστικοί, περιστέρια. Διέκρινε ένα πρόσωπο γνωστό. Χωρίς να διστάσει, άλλαξε πεζοδρόμιο. Η απότομη αλλαγή κατεύθυνσης την ανάγκασε σε μπει στην πλατεία Γκιπούσχοα. Τη διέσχισε ακολουθώντας τον δρόμο που περνάει δίπλα από τη λιμνούλα. Σταμάτησε κοιτάζοντας τις πάπιες. Είχε πολύ καιρό να περάσει από κει. Αν θυμόταν καλά, από τότε που η Νερέα ήταν μικρή. Θυμήθηκε μαύρους κύκνους που τώρα δεν υπάρχουν. Ντινγκ ντονγκ ντινγκ. Το καριγιόν του Περιφερειακού Συμβουλίου την έβγαλε από τις σκέψεις της.

Οχτώ. Γλυκιά ώρα, ήπιος Οχτώβρης. Της ήρθαν ξαφνικά στο μυαλό τα λόγια που είχε πει το πρωί η Νερέα. Πως πρέπει ν' αλλάξει το χαλάκι; Όχι, πως δεν πρέπει να παραιτούμαστε από τη χαρά. Μπα, μια σαχλαμάρα από εκείνες που λένε στους μεγάλους για να τους φτιάξουν το κέφι. Δεν της κόστιζε τίποτα της Μπιττόρι να δεχτεί πως ήταν ένα καταπληκτικό απόγευμα. Για να χοροπηδάει από αγαλλίαση, θα χρειαζόταν άλλου είδους κίνητρο. Για παράδειγμα; Αχ, ξέρω κι εγώ. Να εφεύρουν μια μηχανή που ν' ανασταίνει τους νεκρούς και να μου επιστρέψουν τον άντρα μου. Αναρωτήθηκε αν ύστερα από τόσα χρόνια θα έπρεπε ν' αρχίσει να σκέφτεται τη λήθη. Λήθη; Τι είναι αυτό;

Πλανιόταν στον αέρα μια μυρωδιά σαν από φύκια και θα-

λασσινή υγρασία. Δεν έκανε καθόλου κρύο, δε φυσούσε κι ο ουρανός ήταν ξάστερος. Αρκετοί λόγοι, είπε μέσα της, για να πάει στο σπίτι περπατώντας και να γλιτώσει από το λεωφορείο. Στην οδό Ουρμπιέτα άκουσε το όνομά της. Το άκουσε καθαρά, αλλά δε θέλησε να γυρίσει να κοιτάξει. Μάλιστα επιτάχυνε το βήμα της, μόνο που δεν την ωφέλησε. Την πρόφτασαν από πίσω κάτι βήματα βιαστικά.

«Μπιττόρι, Μπιττόρι».

Η φωνή ακουγόταν υπερβολικά κοντά για να συνεχίσει να παριστάνει πως δεν την άκουγε.

«Τα 'μαθες; Λένε πως τα παρατάνε, πως δε θα κάνουν άλλες δολοφονικές επιθέσεις».

Η Μπιττόρι δεν μπόρεσε να μη θυμηθεί τις μέρες που η ίδια αυτή γειτόνισσα απέφευγε να συναντηθεί μαζί της στη σκάλα ή περίμενε στη γωνιά του δρόμου, μουσκεύοντας κάτω από τη βροχή, κρατώντας ανάμεσα στα πόδια τη σακούλα με τα ψώνια, μην τύχει και συναντηθούν στην είσοδο.

Είπε ψέματα:

«Ναι, μου το 'παν πριν από λίγο».

«Τι ωραίο νέο, ε; Επιτέλους θα 'χουμε ειρήνη. Καιρός ήταν».

«Για να δούμε, για να δούμε».

«Χαίρομαι κυρίως για σας που περάσατε τόσο άσχημα. Να σταματήσουν όλ' αυτά επιτέλους και να σας αφήσουν ήσυχους».

«Να σταματήσουν ποια;»

«Να πάψουν να κάνουν τον κόσμο να υποφέρει και να υπερασπίζονται τις ιδέες τους χωρίς να σκοτώνουν».

Και, δεδομένου ότι η Μπιττόρι, σιωπηλή, δε φαινόταν διατεθειμένη να συνεχίσει τον διάλογο, η γειτόνισσα την αποχαιρέτησε σαν να την πίεζε κάποια ξαφνική βιασύνη.

«Φεύγω γιατί υποσχέθηκα στον γιο μου μαπαρμπούνια για βραδινό. Του αρέσουν πολύ. Αν πηγαίνεις στο σπίτι, θα σε συνοδεύσω».

«Όχι, με περιμένουν εδώ κοντά».

Τελικά, για να ξεφύγει από τη γειτόνισσα, πέρασε στο απέ-

ναντι πεζοδρόμιο και ξόδεψε κάμποση ώρα περπατώντας άσκοπα εκεί τριγύρω. Επειδή φυσικά η δίμωρη, ενώ καθαρίζει τα μπαρμπούνια για τον γιο της, που πάντα μου φαινόταν χαζός, εκτός από κρετίνος, αν μ' ακούσει να φτάνω στο σπίτι λίγο μετά από αυτήν θα σκεφτεί: Όστε έτσι, δεν ήθελε να είναι μαζί μου. Η Μπιττόρι: Τι; Σε παρασύρει η μνησικακία, και σου έχω πει πολλές φορές ότι. Εντάξει, παράτα με ήσυχη.

Αργότερα, στον δρόμο για το σπίτι, ακούμπησε το χέρι της στον αδρό κορμό ενός δέντρου και είπε μέσα της: Ευχαριστώ για την ανθρωπιά σου. Το ακούμπησε μετά στον τοίχο ενός κτιρίου και επανέλαβε τη φράση. Και το ίδιο έκανε, χωρίς να σταματήσει, με ένα καλάθι αχρήστων, ένα δημόσιο παγκάκι, τον στύλο ενός φαναριού της τροχαίας και άλλα αντικείμενα του αστικού εξοπλισμού που συναντούσε στον δρόμο της.

Η είσοδος στα σκοτεινά. Μπήκε στον πειρασμό να χρησιμοποιήσει το ασανσέρ. Προσοχή. Ο θόρυβος θα μπορούσε να με προδώσει. Αποφάσισε να ανεβεί ξυπόλυτη τους τρεις ορόφους. Πρόλαβε ακόμα να ψιθυρίσει ένα τελευταίο: Ευχαριστώ, κουπαστή, για την ανθρωπιά σου. Έβαλε το κλειδί στην κλειδαριά όσο πιο αθόρυβα μπορούσε. Τι κακό βρίσκει η Νερέα σ' αυτό το χαλάκι; Δεν το καταλαβαίνω αυτό το παιδί και νομίζω πως δεν το κατάλαβα ποτέ.

Λίγη ώρα αργότερα χτύπησε το τηλέφωνο. Η Ικάτσα λαγοκοιμόταν πάνω στον καναπέ, κουβαριασμένη σαν μπάλα από μαύρες τρίχες. Χωρίς ν' αλλάξει θέση, με τα μάτια μισάνοιχτα, κοίταξε τα βήματα της αφεντικίνας της προς τη συσκευή. Η Μπιττόρι άφησε τον ήχο να σβήσει, αναγνώρισε τον αριθμό στην οθόνη και τον κάλεσε.

Ο Σαμπιερ, σε κατάσταση έξαψης. Αμά, αμά. Να ανοίξει την τηλεόραση.

«Μου το 'παν κιόλας. Ποιος; Η από πάνω».

«Α, έλεγα πως δε θα το 'χες πάρει χαμπάρι».

Και της έστειλε ένα φιλί, κι αυτή του το ανταπέδωσε και δε μίλησαν άλλο και είπαν αντίο. Είπε μέσα της: Δεν ανοίγω την τηλεόραση. Σε λίγο όμως τη νίκησε η περιέργειά της. Εί-

δε στην οθόνη τους τρεις κουκουλοφόρους με τον μπερέ, καθισμένους σ' ένα τραπέζι, αισθητική Κου Κλουξ Κλαν, λευκό τραπεζομάντιλο, πατριωτικές ζωγραφιές, ένα μικρόφωνο, και σκέφτηκε: Η μητέρα αυτού που μιλάει θ' αναγνωρίσει τη φωνή του; Ένωθε ζωηρή απέχθεια για εκείνες τις εικόνες, που επιπλέον της ανακάτευαν το στομάχι. Μην μπορώντας να τις αντέξει, έκλεισε την τηλεόραση.

Γι' αυτήν η μέρα είχε τελειώσει. Τι ώρα ήταν; Κόντευε δέκα. Άλλαξε νερό στη γάτα και ξάπλωσε πριν από τη συνηθισμένη ώρα, χωρίς να δειπνήσει, χωρίς ν' ανοίξει το περιοδικό που βρισκόταν πάνω στο κομοδίνο. Όταν φόρεσε το νυχτικό, σταμάτησε μπροστά στη φωτογραφία του Τσάτο στον τοίχο του υπνοδωματίου, για να του πει πως:

«Αύριο θ' ανέβω να σ' τα πω. Δε νομίζω πως θα χαρείς· αλλά, τέλος πάντων, είναι η είδηση της ημέρας και έχεις δικαίωμα να τη μάθεις».

Προσπάθησε, με σβηστό το φως, να ζορίσει τα μάτια της να χύσουν ένα δάκρυ. Τίποτα. Στεγνά. Και η Νερέα να μην έχει τηλεφωνήσει. Ούτε καν είχε κάνει τον κόπο να την ενημερώσει αν είχαν φτάσει στο Λονδίνο. Φυσικά θα είναι πολύ απασχολημένη προσπαθώντας να σώσει τον γάμο της.

Με τον Τσάτο στο Πογιόε

ΠΑΝΕ ΚΑΜΠΟΣΑ ΧΡΟΝΙΑ που δεν ανεβαίνει με τα πόδια μέχρι το Πογιόε. Ότι μπορεί, μπορεί, όμως κουράζεται. Και δεν είναι πως τη νοιάζει να κουράζεται, για ποιο λόγο όμως, εντάξει, για ποιο λόγο. Την πιάνουν επιπλέον, ανάλογα με τη μέρα, κάτι σαν σουβλιές στην κοιλιά. Τότε αυτό που κάνει η Μπιττόρι είναι να παίρνει το 9, που την αφήνει λίγα βήματα από την είσοδο του νεκροταφείου, και στο τέλος της επίσκεψης να κατεβαίνει με τα πόδια στην πόλη. Το κατέβασμα είναι άλλη υπόθεση.

Κατέβηκε πίσω από μια κυρία, μοναδικές επιβάτισσες οι δυο τους. Παρασκευή, ησυχία, καλός καιρός. Και διάβασε στην αφίδα της εισόδου: ΣΥΝΤΟΜΑ ΘΑ ΠΟΥΝ ΓΙΑ ΣΑΣ ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΤΩΡΑ ΛΕΝΕ ΓΙΑ ΜΑΣ: ΠΕΘΑΝΑΝ! Με ζοφερές φρασούλες εμένα δε με εντυπωσιάζουν. Αστρική σκόνη (το είχε ακούσει στην τηλεόραση), αυτό είμαστε, είτε αναπνέεις είτε βλέπεις τα ραδίκια ανάποδα. Και, παρόλο που απεχθανόταν την αντιπαθητική επιγραφή, δεν μπορούσε να μπει στο νεκροταφείο χωρίς να σταματήσει να τη διαβάσει.

Κοπέλα μου, το πανωφόρι μπορούσες να το είχες αφήσει στο σπίτι. Περίττευε. Το είχε φορέσει μόνο και μόνο για να φαίνεται μαυροντυμένη. Φορούσε μαύρα τον πρώτο χρόνο· μετά τα παιδιά της επέμειναν να κάνει κανονική ζωή. Κανονική ζωή; Δεν έχουν ιδέα τι λένε εκείνοι οι αφελείς. Λαχταρώντας να την αφήσουν ήσυχη, ακολούθησε τη συμβουλή. Αυτό δε σημαίνει πως δεν της φαίνεται έλλειψη σεβασμού το να περπατάει ανάμεσα στους νεκρούς με πολύχρωμα ρούχα. Έτσι λοιπόν άνοιξε την

ντουλάπα πρωί πρωί, έψαξε ένα μαύρο ρούχο που να κρύβει τα άλλα με τις διάφορες μπλε αποχρώσεις, είδε το πανωφόρι και το φόρεσε, παρόλο που ήξερε πως θα ζεσταινόταν.

Ο Τσάτο μοιράζεται τον τάφο με τους παππούδες από τη μαμά του και μια θεία. Ο τάφος, πλάι σ' ένα ελαφρά κατηφορικό δρομάκι, σχηματίζει μια σειρά με άλλους παρόμοιους. Στην ταφόπετρα είναι γραμμένα το όνομα και τα επώνυμα του μακαρίτη, η ημερομηνία της γέννησής του και η ημέρα που τον σκότωσαν. Το παρατσούκλι όχι.

Τις μέρες πριν από την ταφή κάποιοι συγγενείς από την Ασπέιτια συμβούλευσαν την Μπιττόρι να αποφύγει να βάλει στην πλάκα αναφορές, εμβλήματα ή σημάδια που να προσδιορίζουν τον Τσάτο ως θύμα της ΕΤΑ. Έτσι θα γλίτωνε από προβλήματα.

Αυτή διαμαρτυρήθηκε:

«Άκου να σου πω, τον σκότωσαν κιόλας μια φορά. Δε νομίζω πως θα τον ξανασκοτώσουν».

Κι όχι πως της Μπιττόρι της είχε περάσει από το μυαλό να βάλει να χαράξουν στην ταφόπλακα καμιά εξήγηση για τον θάνατο του άντρα της· αλλά αρκεί να προσπαθήσουν να την αποτρέψουν από κάτι για να βαλθεί να το κάνει πράξη.

Ο Σαμπιέρ έδωσε δίκιο στους συγγενείς. Και στην πλάκα χαράχτηκαν μόνο το όνομα και οι ημερομηνίες. Η Νερέα, τηλεφωνικά από τη Θαραγόθα, είχε το θράσος να προτείνει να παραποιήσουν τη δεύτερη. Κατάπληξη: Ορίστε;

«Μου 'ρθε η ιδέα να γραφτεί στον τάφο η προηγούμενη ή η επόμενη μέρα της δολοφονικής επίθεσης».

Ο Σαμπιέρ ανασήκωσε τους ώμους. Η Μπιττόρι είπε πως δεν το συζητούσε καν.

Μερικά χρόνια αργότερα, όταν μουντζούρωσαν τον τάφο του Γκρεγόριο Ορδόνιεθ,* που κείτεται κάπου εκατό μέτρα πιο

* Ισπανός πολιτικός του Λαϊκού Κόμματος, εγκατεστημένος στην Εουσκάντι, που δολοφονήθηκε από την ΕΤΑ ενώ ήταν μέλος του Βασκικού Κοινοβουλίου και αντιδήμαρχος του Σαν Σεμπασιάν. (Σ.τ.Μ.)

πέρα από τον τάφο του Τσάτο, η Νερέα, πόσο άκαιρα, ανακίνησε εκείνη την παλιά υπόθεση που στην πραγματικότητα όλοι την είχαν ξεχάσει. Με τη φωτογραφία της εφημερίδας σε εμφανές σημείο, στη μητέρα της:

«Βλέπεις που ήταν καλύτερα να έχουμε τον αϊτά κάπως προστατευμένο; Κοίτα από τι γλιτώσαμε».

Τότε η Μπιττόρι άφησε με δύναμη το πιρούνι πάνω στο τραπέζι και είπε πως έφευγε.

«Πού πας;»

«Μου κόπηκε ξαφνικά η όρεξη».

Βγήκε από το διαμέρισμα της κόρης της, μέτωπο ζαρωμένο, βήματα εξοργισμένα, και ο Κίκε, ανάβοντας ένα τσιγάρο, σήκωσε καρτερικά τα μάτια στον ουρανό.

Η γραμμή των λοξά τοποθετημένων τάφων εκτείνεται ακολουθώντας το δρομάκι. Το καλό για την Μπιττόρι είναι πως, επειδή η άκρη εξέχει δυο σπιθαμές από το χώμα, μπορεί να κάθεται χωρίς δυσκολία πάνω στην πλάκα. Φυσικά, αν βρέχει, όχι. Και εν πάση περιπτώσει, επειδή η πέτρα είναι συνήθως κρύα (και με λειχήνες και με την αναπόφευκτη βρομιά του χρόνου), κουβαλάει πάντα στην τσάντα της ένα τετράγωνο κομμάτι πλαστικό κομμένο από μια σακούλα του σουπερμάρκετ κι ένα μαντίλι λαιμού και τα χρησιμοποιεί σαν μαξιλάρι. Κάθεται πάνω και διηγείται στον Τσάτο ότι έχει να του διηγηθεί. Αν υπάρχει κόσμος κοντά, του μιλάει με τη σκέψη της: αν δεν υπάρχει κανείς, που είναι το συνηθέστερο, με τον τόνο του ανθρώπου που κουβεντιάζει.

«Η κόρη μας είναι πια στο Λονδίνο. Υποθέτω δηλαδή, επειδή δεν είχε την ευγένεια να μου τηλεφωνήσει. Εσένα σου τηλεφώνησε; Εμένα όχι. Μια που στην τηλεόραση δεν είπαν τίποτα για αεροπορικό δυστύχημα, θεωρώ δεδομένο πως οι δυο τους θα έχουν φτάσει στο Λονδίνο και θα 'ναι το γουδί το γουδοχέρι και τον κόπανο στο χέρι, μπας και σώσουν τον γάμο τους».

Τον πρώτο χρόνο η Μπιττόρι έβαλε τέσσερις γλάστρες πάνω στην πλάκα. Τις φρόντιζε τακτικά. Ήταν πολύ διακοσμητικές. Μετά πέρασε κάμποσος καιρός χωρίς ν' ανεβεί στο νεκρο-

ταφείο. Της ξεράθηκαν τα φυτά. Τα επόμενα άντεξαν μέχρι τον πρώτο παγετό. Αγόρασε μια γλάστρα μεγάλων διαστάσεων. Ο Σαμπιέρ την κουβάλησε με ένα καροτσάκι. Και οι δύο μαζί φύτεψαν μέσα έναν μικρό πύξο. Ένα πρωί βρέθηκε ριγμένος κατάχαμα, η γλάστρα σπασμένη, κάμποσο από το χώμα σκορπισμένο πάνω στην πλάκα. Από τότε δεν έχει στολίδια στον τάφο του Τσάτο.

«Μιλάω όπως γουστάρω και κανείς δε θα μου το απαγορεύσει, ακόμα λιγότερο εσύ. Αν αστειεύομαι; Δεν είμαι πια όπως όταν ζούσες. Έγινα κακιά. Εντάξει, κακιά όχι. Ψυχρή, απόμακρη. Αν αναστηθείς, δε θα μ' αναγνωρίσεις. Και μη νομίζεις, η καλή σου κόρη, η αγαπημένη σου, έχει μεγάλη σχέση μ' αυτή την αλλαγή μου. Μου κάνει τα νεύρα κόμπο. Όπως όταν ήταν μικρή. Με την ευλογία σου φυσικά. Επειδή πάντα την υπερασπιζόσουν. Έτσι μ' άφηνες χωρίς κύρος και δεν έμαθε ποτέ να με σέβεται».

Υπήρχε ένας χώρος με άμμο τρεις τέσσερις τάφους πιο πέρα, δίπλα στο ασφαλτοστρωμένο δρομάκι. Και η Μπιττόρι έμεινε να κοιτάζει ένα ζευγάρι σπουργίτια που είχαν μόλις κατεβεί σ' εκείνο το σημείο. Με τα φτερά ανοιγμένα, τα πουλάκια έκαναν αμμόλουτρο.

«Το άλλο που ήθελα να σου πω είναι πως η συμμορία αποφάσισε να πάψει να σκοτώνει. Δεν έχει γίνει ακόμα γνωστό αν η ανακοίνωση είναι σοβαρή ή πρόκειται για κανένα κόλπο για να κερδίσουν χρόνο και να επανεξοπλιστούν. Είτε σκοτώνουν είτε όχι, εσένα λίγο θα σε ωφελήσει. Κι εμένα μη νομίζεις πως θα με ωφελήσει πολύ περισσότερο. Έχω μεγάλη ανάγκη να μάθω. Πάντα την είχα. Και δε θα με σταματήσουν. Κανείς δε θα με σταματήσει. Ούτε τα παιδιά. Αν το μάθουν δηλαδή. Επειδή εγώ δεν πρόκειται να τους πω τίποτα. Είσαι ο μόνος που το ξέρει. Μη με διακόπτεις. Ο μόνος που ξέρει πως θα γυρίσω. Όχι, στη φυλακή δεν μπορώ να πάω. Ούτε καν ξέρω σε ποια βρίσκεται ο κακούργος. Αυτοί όμως σίγουρα είναι ακόμα στο χωριό. Και επιπλέον έχω μεγάλη περιέργεια να δω σε τι κατάσταση είναι το σπίτι μας. Εσύ μείνε ήσυχος, Τσάτο, Τσα-

τίτο, επειδή η Νερέα είναι στο εξωτερικό και ο Σαμπιέρ, όπως πάντα, ζει για τη δουλειά του. Δε θα το πάρουν είδηση».

Είχαν εξαφανιστεί τα σπουργίτια.

«Σου ορκίζομαι πως δεν υπερβάλλω. Είναι πολύ μεγάλη η ανάγκη μου να τα 'χω επιτέλους καλά με τον εαυτό μου, να μπορέσω να καθίσω και να πω: Ωραία, τέλειωσε. Τι τέλειωσε; Λοιπόν, κοίτα, Τσάτο, αυτό πρέπει να το ανακαλύψω. Και η απάντηση, αν υπάρχει, δεν μπορεί παρά να βρίσκεται στο χωριό, και γι' αυτό θα πάω εκεί, σήμερα κιόλας το απόγευμα».

Σηκώθηκε. Δίπλωσε προσεκτικά το μαντίλι και το τετράγωνο κομμάτι το πλαστικό και τα φύλαξε.

«Τέλος πάντων, σε ενημέρωσα. Εσύ μείνε εδώ».

Στο σπίτι αυτών

ΕΝΝΙΑ ΤΟ ΒΡΑΔΥ. Στην κουζίνα το παράθυρο ανοιχτό, για να βγαίνει στον δρόμο η μυρωδιά του τηγανητού ψαριού. Οι τηλεοπτικές ειδήσεις ξεκίνησαν με το νέο που η Μίρεν είχε ακούσει την προηγούμενη στο ραδιόφωνο. Οριστική παύση του ένοπλου αγώνα. Όχι της τρομοκρατίας, όπως λένε αυτοί, ο γιος μου δεν είναι τρομοκράτης. Και στράφηκε προς την κόρη της:

«Άκουσες; Πάλι σταματούν. Θα δούμε μέχρι τότε».

Η Αράντσα φαίνεται να μην καταλαβαίνει, αλλά τα πιάνει όλα. Κι έκανε μια ελαφριά κίνηση με το μισογερμένο κεφάλι –ή μήπως είναι ο λαιμός αυτός που είναι στραβός;–, σαν να θέλει να εκφράσει κάποια άποψη. Ποτέ δεν είναι σίγουρος κανείς μαζί της· τουλάχιστον όμως η Μίρεν ήταν σίγουρη πως η κόρη της είχε καταλάβει. Με το πιρούνι άρχισε να της ξεχωρίζει τα δύο κομμάτια του παναρισμένου μπακαλιάρου. Οι μικρές όχι πολύ μεγάλες, για να μπορεί να τις καταπιεί εύκολα. Έτσι συνιστά η φυσιοθεραπεύτρια, που είναι πολύ καλή κοπέλα. Δεν είναι Βάσκα, αλλά εντάξει. Η Αράντσα πρέπει να καταβάλει προσπάθεια. Αλλιώς δε θα σημειώσει πρόοδο. Και η άκρη του πιρουниού, χτυπώντας πάνω στον πάτο του πιάτου, έκανε έναν ζωηρό θόρυβο, θυμωμένου πιαστικού, και προς στιγμήν, με σπασμένη τη στρώση του παναρίσματος, έβγαине από τη λευκή σάρκα του ψαριού ένα συννεφάκι ατμού.

«Να δούμε τι πρόσχημα θα εφεύρουν τώρα για να μην αφήσουν ελεύθερο τον Χόσε Μάρι».

Κάθισε στο τραπέζι, κοντά στην κόρη της, χωρίς να πάρει τα μάτια της από πάνω της. Δεν είχε εμπιστοσύνη. Τους είχε

ήδη πνιγεί κάμποσες φορές. Η τελευταία το καλοκαίρι. Χρειάστηκε να φωνάξουν το ασθενοφόρο. Πανδαιμόνιο σ' όλο το χωριό από τη σειρήνα. Τι τρομάρα, Θεέ μου. Μέχρι να φτάσουν οι διασώστες, αυτή η ίδια της είχε βγάλει από τον λαιμό ένα τόσο μεγάλο κομμάτι φιλέτο.

Σαράντα τεσσάρων χρονών. Η μεγαλύτερη από τους τρεις. Μετά ο Χόσε Μάρι, στο Πουέρτο ντε Σάντα Μαρία Α. Μέχρι εκεί κάτω μας κάνουν να πηγαίνουμε. Κερατάδες. Και τελευταίος ο μικρός. Αυτός κάνει τα δικά του. Αυτόν ούτε που τον βλέπουμε.

Η Αράντσα έπιασε το ποτήρι το κρασί που της είχε σερβίρει η μητέρα της. Το σήκωσε, το έφερε τρεμουλιαστά στο στόμα με το μοναδικό χέρι που έχει διαθέσιμο. Το αριστερό είναι μια νεκρή γροθιά. Το κρατούσε όπως πάντα κολλημένο στο πλευρό της, κοντά στη μέση, άχρηστο εξαιτίας μιας σπαστικής σύσπασης. Και κατέβασε μια μεγάλη γουλιά κρασί, πράγμα που, κατά τον Χοσίαν, είναι ευχάριστο αν σκεφτούμε πως πριν από όχι και πολύ καιρό η Αράντσα τρεφόταν με καθετήρα.

Έτρεξε λίγο υγρό στο πιγούνι της, δεν πειράζει όμως. Η Μίρεν έσπευσε να της το καθαρίσει με την πετσέτα. Μια κοπέλα τόσο όμορφη, τόσο υγιής, με τόσο μέλλον, μητέρα δύο παιδιών, και τώρα αυτό.

«Τι, σ' αρέσει;»

Η Αράντσα κούνησε το κεφάλι σαν να έλεγε πως δεν πολυγούσταρε το φάρι.

«Άκου να σου πω, δεν είναι και φτηνό. Λιγότερα καπρίτσια».

Στην τηλεόραση τα σχόλια διαδέχονταν το ένα το άλλο. Μπα, πολιτικοί. Σημαντικό βήμα για την ειρήνη. Απαιτούμε τη διάλυση της τρομοκρατικής συμμορίας. Ανοίγει μια διαδικασία. Δρόμος προς την ελπίδα. Τέλος ενός εφιάλτη. Να παραδώσουν τα όπλα.

«Εγκαταλείπουν τον αγώνα με τι αντάλλαγμα. Ξέχασαν την απελευθέρωση της Εουσκάλ Ερρία;* Και τους κρατούμενους που

* Με τον όρο Εουσκάλ Ερρία (Χώρα των Βάσκων) νοείται το σύνολο των βασιικών εδαφών στην Ισπανία και τη Γαλλία. Εουσκάντι, από την άλλη,

σαπίζουν στη φυλακή. Δειλοί. Πρέπει να τελειώνεις ό,τι αρχίζεις. Σου θυμίζει κάτι η φωνή αυτού που διάβασε την ανακοίνωση;»

Η Αράντσα μασούσε αργά ένα κομμάτι μπακαλιάρο. Κούνησε αρνητικά το κεφάλι. Κάτι ακόμα ήθελε να πει και, απλώνοντας το γερό μπράτσο, ζήτησε από τη μητέρα της να της φέρει πιο κοντά το iPad. Η Μίρεν τέντωσε τον λαιμό της για να δει την οθόνη. «Ανάλατο».

Ο Χοσίαν έφτασε λίγο μετά τις έντεκα το βράδυ με ένα μάτσο πράσα. Είχε περάσει το απόγευμα στο μποςτάνι. Ένα χόμπι που έχει αυτός ο άνθρωπος, ήδη συνταξιούχος. Το μποςτάνι είναι κολλητά στο ποτάμι. Όταν το ποτάμι ξεχειλίζει, τελευταία φορά στις αρχές του χρόνου, αντί μποςτάνι. Υπάρχουν και χειρότερα, λέει ο Χοσίαν. Αργά ή γρήγορα το νερό αποτραβιέται. Στεγνώνει τα εργαλεία, σκουπίζει την καλύβα, αγοράζει καινούρια κουνελάκια, ανανεώνει τα ζαρζαβατικά που δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν. Η μηλιά, η συκιά και οι φουντουκιές αντέχουν την πλημμύρα, κι αυτό είναι όλο. Όλο; Καθώς το ποτάμι παρασύρει βιομηχανικά κατάλοιπα, μετά το χώμα βγάζει μια δυνατή μυρωδιά. Αυτός λέει εργοστασίου. Η Μίρεν του αποκρίνεται:

«Δηλητήριου. Καμιά μέρα θα πεθάνουμε με φοβερούς πόνους στην κοιλιά».

Άλλο καθημερινό χόμπι του Χοσίαν είναι να παίζει μια παρτίδα τα απογεύματα. Οι τέσσερις φίλοι παίζουν ένα μπουκάλι κρασί στο μους.* Εκεί κάτω, πηγαίνοντας προς την πλατεία του χωριού, στο μπαρ Παγκοέτα. Αυτό που λέει, πως πίνουν μόνο ένα μπουκάλι οι τέσσερις τους, μένει να αποδειχτεί.

Βλέποντας πώς κρατούσε τα πράσα, κατάλαβε η Μίρεν ότι ερχόταν σουρωμένος. Του είπε πως η μύτη του θα γινόταν κόκκινη σαν του μακαρίτη του πατέρα του. Υπάρχει ένα αλάνθαστο σημάδι πως έχει πιει – όταν τον πιάνει να ξύνει το δεξί

είναι το βασιλικό όνομα της Αυτόνομης Βασιλικής Κοινότητας της Ισπανίας. (Σ.τ.Μ.)

* Παιχνίδι που παίζεται με ισπανική τράπουλα από τέσσερις παίκτες οι οποίοι σχηματίζουν δύο ζευγάρια. (Σ.τ.Μ.)

πλευρό του, σαν να τον τρώει στην περιοχή του συκωτιού. Τότε δεν υπάρχει αμφιβολία. Πάντως δεν είναι πως περπατάει στον δρόμο κάνοντας οχτάρια· αυτό όχι. Ούτε τρώγεται με τα ρούχα του. Η μανία του είναι να ξύνει το πλευρό του, όπως άλλων η μανία είναι να σταυροκοπιούνται ή να χτυπούν ξύλο.

Δεν ξέρει να λέει όχι. Αυτό είναι το πρόβλημα. Τα κοπανάει στο μπαρ επειδή τα κοπανάνε και οι άλλοι. Κι αν κάποιος από αυτούς έλεγε «Άντε, πάμε να πέσουμε με το κεφάλι στο ποτάμι», ο Χοσίαν θα πήγαινε από πίσω σαν αρνάκι.

Τελικά έφτασε στο σπίτι με τον μπερέ στραβοφορεμένο, τα μάτια αστραφτερά, ξύνοντας το πουκάμισο στο ύψος του συκωτιού, και έγινε συναισθηματικός.

Στην τραπεζαρία έδωσε ένα φιλί αργό, τρυφερό, σχεδόν ρουφηχτό στο μέτωπο της Αράντσα. Παρά λίγο να πέσει πάνω της. Η Μίρεν, αντίθετα, τον έκανε πέρα.

«Μακριά, μακριά, μυρίζεις ταβέρνα».

«Έλα τώρα, μην είσαι σκληρή».

Άπλωσε προς το μέρος του και τα δυο της χέρια ανοιχτά για να τον κρατήσει σε απόσταση.

«Στην κουζίνα έχεις ψάρι. Θα έχει κρυώσει. Ζέστανέ το».

Σε μισή ώρα η Μίρεν τον φώναξε για να τη βοηθήσει να ξαπλώσει την Αράντσα. Τη σήκωσαν από την αναπηρική καρέκλα, αυτός κρατώντας το ένα χέρι, αυτή το άλλο.

«Την κρατάς;»

«Ε;»

«Αν την κρατάς λέω. Πες μου πως την κρατάς προτού την τραβήξουμε και οι δυο για να τη σηκώσουμε».

Μια στρεβλοποδία εμποδίζει την Αράντσα να περπατάει. Μερικές φορές κάνει μερικά βήματα. Λίγα, αβέβαια. Με μπαστούνι ή με τη βοήθεια κάποιου άλλου. Να περπατάει μέσα στο σπίτι, να τρώει μόνη της, να ανακτήσει την ομιλία είναι οι κυριότερες ελπίδες της οικογένειας μεσοπρόθεσμα. Μακροπρόθεσμα θα δούμε. Η φυσιοθεραπεύτρια τους δίνει κουράγιο. Είναι πολύ καλή. Μιλάει πολύ λίγα βασικικά, σχεδόν καθόλου, σ' αυτή την περίπτωση όμως δεν πειράζει.

Μαζί ο πατέρας και η μητέρα τη σήκωσαν όρθια δίπλα στο κρεβάτι. Το είχαν κάνει πολλές φορές. Είχαν εξασκηθεί. Και επιπλέον η Αράντσα πόσο να ζύγιζε πια; Σαράντα τόσα κιλά. Όχι περισσότερα. Κι ήταν τόσο γεροδεμένη τις καλές εποχές της.

Ο πατέρας της την κρατούσε, όσο η Μίρεν τραβούσε κοντά στον τοίχο την αναπηρική καρέκλα.

«Μην την αφήσεις να πέσει».

«Πώς θ' αφήσω την κόρη μου να πέσει!»

«Εσύ ικανός είσαι».

«Βλακείες».

Και κοιτάχτηκαν εχθρικά, κακόκεφα, αυτός με τα δόντια σφιγμένα σαν για να συγκρατήσει στο στόμα μια βρομοκουβέντα. Η Μίρεν τράβηξε το κλινοσκέπασμα, και μετά και οι δύο μαζί, προσεκτικά, αργά –την κρατάς;–, ξάπλωσαν την Αράντσα πάνω στο κρεβάτι.

«Μπορείς να φύγεις τώρα, θα τη γδύσω».

Τότε ο Χοσίαν έσκυψε για να φιλήσει το μέτωπο της κόρης του. Και την καληνύχτισε. Και της είπε «Τα λέμε αύριο, πολίτα», χαϊδεύοντάς της το μάγουλο με τον κόμπο του χεριού του. Και κατευθύνθηκε, ξύνοντας το πλευρό του, προς την πόρτα. Σχεδόν είχε βγει από το δωμάτιο, όταν έκανε μεταβολή και είπε:

«Καθώς ερχόμουν από το Παγκοέτα, είδα φως στο σπίτι αυτών».

Εκείνη τη στιγμή η Μίρεν έβγαξε τα παπούτσια της κόρης της.

«Θα πήγε κάποιος να καθαρίσει».

«Να καθαρίσει στις έντεκα το βράδυ;»

«Εμένα αυτοί οι άνθρωποι δε μ' ενδιαφέρουν».

«Καλά, εγώ σου είπα τι είδα. Μπορεί και να τους έρθει να γυρίσουν στο χωριό».

«Μπορεί. Τώρα που δεν υπάρχει ένοπλος αγώνας, θα ξεθαρρέψουν».